

VẬN DỤNG PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TÌNH HUỐNG NHẪM NÂNG CAO HIỆU QUẢ GIẢNG DẠY NỘI DUNG PHÂN BỐ CHI PHÍ BỘ PHẬN PHỤC VỤ TRONG HỌC PHẦN KẾ TOÁN QUẢN TRỊ

APPLYING CASE STUDY METHODS TO ENHANCE THE EFFECTIVENESS OF TEACHING THE CONTENT ON COST ALLOCATION OF SERVICE DEPARTMENTS IN THE MANAGEMENT ACCOUNTING COURSE

Phùng Lê Phương Nga

ThS. Khoa Kế Toán - Tài chính, Trường Đại học Điện lực

Received: 02/6/2026; Accepted: 12/6/2026; Published: 22/6/2026

Tóm tắt: Trong đào tạo kế toán theo định hướng phát triển năng lực, việc lựa chọn phương pháp giảng dạy phù hợp với đặc điểm của từng nội dung chuyên môn có ý nghĩa quan trọng đối với việc hình thành tư duy quản trị và năng lực giải quyết vấn đề của sinh viên. Nội dung phân bổ chi phí bộ phận phục vụ trong học phần Kế toán quản trị có tính tổng hợp cao, đòi hỏi người học không chỉ thực hiện các phép tính mà còn phải phân tích dữ liệu và lựa chọn phương án phân bổ phù hợp với mục tiêu quản trị của doanh nghiệp. Bài viết đề xuất vận dụng phương pháp dạy học tình huống trong giảng dạy nội dung này thông qua việc xây dựng quy trình tổ chức dạy học và thiết kế tình huống mô phỏng hoạt động của doanh nghiệp. Kết quả nghiên cứu góp phần phát triển năng lực tư duy phân tích, năng lực ra quyết định và nâng cao hiệu quả giảng dạy học phần Kế toán quản trị.

Từ khóa: dạy học tình huống; kế toán quản trị; phân bổ chi phí; bộ phận phục vụ; năng lực nghề nghiệp.

Abstract: In competency-based accounting training, selecting teaching methods appropriate to the characteristics of each specialized content is crucial for developing students' management thinking and problem-solving abilities. The content on cost allocation of service departments in the Management Accounting course is highly comprehensive, requiring learners not only to perform calculations but also to analyze data and select allocation options that align with the management objectives of the enterprise. This article proposes applying case study methods in teaching this content through the development of a teaching organization process and the design of a simulated business operation scenario. The research results contribute to the development of analytical thinking skills, decision-making skills, and the enhancement of the effectiveness of teaching the Management Accounting course.

Keywords: case study teaching; Management accounting; cost allocation; service department; professional competence.

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh chuyển đổi số và yêu cầu ngày càng cao của thị trường lao động, đào tạo ngành Kế toán cần hướng đến phát triển năng lực phân tích, tư duy quản trị và khả năng giải quyết các vấn đề thực tiễn. Học phần Kế toán quản trị giữ vai trò quan trọng trong việc hình thành các năng lực này, đặc biệt ở nội dung phân bổ chi phí bộ phận phục vụ – chủ đề đòi hỏi SV không chỉ thực hiện tính toán mà còn biết lựa chọn phương pháp phân bổ phù hợp với đặc điểm doanh nghiệp và mục tiêu quản trị.

Dạy học tình huống là phương pháp phù hợp để gắn kiến thức với thực tiễn nghề nghiệp. Thông qua các tình huống doanh nghiệp cụ thể, SV (SV) được phân tích dữ liệu, so sánh các phương pháp phân bổ chi phí, lựa chọn phương án tối ưu và bảo vệ quyết định của mình. Qua đó, người học phát triển năng lực phân tích, tư duy phản biện và kỹ năng ra quyết định – những yêu cầu quan trọng đối với kế toán hiện đại.

Xuất phát từ đó, bài viết nghiên cứu vận dụng phương pháp dạy học tình huống trong giảng dạy nội

dung phân bổ chi phí bộ phận phục vụ của học phần Kế toán quản trị, đồng thời đề xuất quy trình tổ chức và tình huống minh họa nhằm góp phần nâng cao hiệu quả giảng dạy và phát triển năng lực nghề nghiệp cho SV ngành Kế toán.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Thiết kế quy trình vận dụng phương pháp dạy học tình huống trong giảng dạy nội dung phân bổ chi phí bộ phận phục vụ

Đối với nội dung phân bổ chi phí bộ phận phục vụ, việc vận dụng phương pháp dạy học tình huống cần giúp SV không chỉ thực hiện các phép tính mà còn hình thành năng lực phân tích, đánh giá và lựa chọn phương án phân bổ phù hợp với yêu cầu quản trị doanh nghiệp. Trên cơ sở mục tiêu học phần, chuẩn đầu ra ngành Kế toán và đặc điểm của phương pháp dạy học tình huống, bài viết đề xuất quy trình tổ chức gồm 06 bước, theo định hướng lấy người học làm trung tâm.

Bước 1. Xây dựng và giới thiệu tình huống

Bước khởi đầu có vai trò quyết định mức độ hứng

thú và hiệu quả tham gia của SV trong toàn bộ quá trình học tập. Thay vì giới thiệu trực tiếp các phương pháp phân bổ chi phí, GV đặt người học vào một bối cảnh doanh nghiệp đang phát sinh nhu cầu lựa chọn phương án phân bổ phù hợp.

Ví dụ, GV đưa ra tình huống: *Công ty Cổ phần XYZ gồm hai phân xưởng sản xuất và hai bộ phận phục vụ là bộ phận sửa chữa và bộ phận cung cấp điện. Ban Giám đốc yêu cầu phòng Kế toán quản trị lựa chọn phương pháp phân bổ chi phí phù hợp để phục vụ việc tính giá thành sản phẩm và đánh giá hiệu quả hoạt động của các phân xưởng.* Khác với bài tập truyền thống vốn chỉ yêu cầu “hãy tính”, tình huống này không đưa ra ngay phương pháp cần sử dụng mà yêu cầu SV xác định vấn đề trước khi lựa chọn cách giải quyết. Điều này tạo ra sự khác biệt quan trọng giữa hoạt động học tập theo hướng khám phá và cách tiếp cận mang tính ghi nhớ.

Sau khi giới thiệu bối cảnh, GV chia lớp thành các nhóm từ bốn đến sáu SV. Mỗi nhóm được giao nhiệm vụ đóng vai là bộ phận kế toán quản trị của doanh nghiệp và chịu trách nhiệm tư vấn cho Ban Giám đốc. Việc nhập vai này giúp SV thay đổi góc nhìn từ người học sang người hành nghề, qua đó tăng tính chủ động và trách nhiệm trong quá trình thực hiện nhiệm vụ.

Bước 2. Phân tích dữ liệu và nhận diện vấn đề

Sau khi tiếp nhận tình huống, SV tiến hành phân tích các dữ liệu do GV cung cấp. Dữ liệu bao gồm cơ cấu tổ chức của doanh nghiệp, chi phí phát sinh tại từng bộ phận phục vụ, mức độ sử dụng dịch vụ giữa các bộ phận và các tiêu thức phân bổ có thể áp dụng.

GV không hướng dẫn ngay phương pháp giải mà sử dụng hệ thống câu hỏi gợi mở nhằm kích thích tư duy của người học, chẳng hạn: Chi phí của bộ phận phục vụ có ảnh hưởng như thế nào đến giá thành sản phẩm? Vì sao cần phân bổ chi phí thay vì ghi nhận trực tiếp? Mối quan hệ giữa các bộ phận phục vụ có làm thay đổi kết quả phân bổ hay không? Nhà quản trị cần thông tin gì để lựa chọn phương pháp phân bổ phù hợp? Thông qua việc trả lời các câu hỏi này, SV dần nhận diện bản chất của vấn đề và hiểu rằng mục tiêu của bài học không chỉ là hoàn thành bảng tính mà còn phải cung cấp thông tin phục vụ quyết định quản trị. Trong giai đoạn này, GV đóng vai trò người hướng dẫn và điều phối quá trình học tập, tránh can thiệp trực tiếp vào kết quả phân tích của các nhóm. Điều này giúp phát huy khả năng tự nghiên cứu và tạo điều kiện để SV hình thành lập luận độc lập.

Bước 3. Đề xuất và lựa chọn phương pháp phân bổ

Đây là bước thể hiện rõ nhất đặc trưng của dạy học tình huống. Sau khi phân tích dữ liệu, mỗi nhóm phải đề xuất phương pháp phân bổ phù hợp với tình huống

doanh nghiệp.

SV lần lượt xem xét ba phương pháp thường được sử dụng: phương pháp phân bổ trực tiếp; phương pháp phân bổ tuần tự; phương pháp đại số. Thay vì yêu cầu tất cả các nhóm áp dụng cùng một phương pháp, GV khuyến khích các nhóm lựa chọn những phương án khác nhau và giải thích căn cứ của mình. Việc cho phép tồn tại nhiều phương án làm tăng tính mở của tình huống và tạo điều kiện để hình thành hoạt động tranh luận học thuật. Trong quá trình thảo luận, SV cần cân nhắc các yếu tố như mức độ trao đổi dịch vụ giữa các bộ phận phục vụ, yêu cầu về độ chính xác của thông tin, chi phí thu thập dữ liệu và mục tiêu quản trị của doanh nghiệp. Chính quá trình cân nhắc này giúp người học nhận thức rằng lựa chọn phương pháp phân bổ không chỉ là quyết định kỹ thuật mà còn là quyết định quản trị.

Bước 4. Thực hiện tính toán và đánh giá kết quả

Sau khi thống nhất phương án, các nhóm tiến hành lập bảng phân bổ chi phí bằng Microsoft Excel. Quá trình tính toán được thực hiện theo phương pháp mà nhóm đã lựa chọn.

Tuy nhiên, điểm nhấn của hoạt động không nằm ở các phép tính mà ở việc phân tích ý nghĩa của kết quả. Sau khi hoàn thành bảng phân bổ, SV phải trả lời các câu hỏi như: Phương pháp được lựa chọn đã phản ánh đúng mức độ sử dụng dịch vụ giữa các bộ phận hay chưa? Kết quả phân bổ ảnh hưởng như thế nào đến giá thành sản phẩm? Nếu doanh nghiệp thay đổi cơ cấu sản xuất thì phương pháp hiện tại còn phù hợp không?. Những câu hỏi này giúp chuyển trọng tâm của bài học từ “tính đúng” sang “hiểu đúng”, qua đó phát triển tư duy quản trị thay vì chỉ rèn luyện kỹ năng tính toán.

Bước 5. Trình bày, bảo vệ và phản biện

Sau khi hoàn thiện kết quả, các nhóm trình bày phương án của mình trước lớp. Nội dung trình bày không chỉ bao gồm bảng phân bổ mà còn phải làm rõ lý do lựa chọn phương pháp, các giả định được sử dụng và những tác động của kết quả phân bổ đối với hoạt động quản trị doanh nghiệp.

Các nhóm còn lại đóng vai trò phản biện. Hoạt động phản biện tập trung vào những nội dung như: Tính hợp lý của tiêu thức phân bổ, sự phù hợp của phương pháp được lựa chọn, khả năng áp dụng trong thực tiễn, ảnh hưởng đến thông tin quản trị. Không khí tranh luận học thuật giúp SV nhận ra rằng trong kế toán quản trị, nhiều quyết định có thể có hơn một phương án hợp lý và việc bảo vệ quan điểm cần dựa trên căn cứ khoa học chứ không chỉ dựa vào kết quả tính toán. GV tổng hợp các ý kiến, chỉ ra ưu điểm và hạn chế của từng phương án, đồng thời liên hệ với thực tiễn doanh nghiệp để mở rộng hiểu biết cho người học.

Bước 6. Khái quát hóa kiến thức và đánh giá

GV cùng SV hệ thống hóa kiến thức, so sánh các phương pháp phân bổ và rút ra nguyên tắc lựa chọn phù hợp với từng bối cảnh doanh nghiệp. Việc đánh giá dựa trên chất lượng phân tích tình huống, tính hợp lý của phương án, độ chính xác của bảng tính, kỹ năng thuyết trình, phản biện và mức độ tham gia của từng thành viên. Quy trình sáu bước không chỉ giúp SV nắm vững kiến thức mà còn phát triển các năng lực nghề nghiệp như tư duy phân tích, giải quyết vấn đề, giao tiếp, hợp tác và hỗ trợ ra quyết định quản trị, đồng thời là cơ sở để xây dựng tình huống học tập minh họa trong phần tiếp theo.

2.2. Minh họa vận dụng phương pháp dạy học tình huống trong giảng dạy nội dung phân bổ chi phí bộ phận phục vụ

Để minh họa quy trình vận dụng phương pháp dạy học tình huống đã đề xuất, bài viết xây dựng một tình huống mô phỏng hoạt động của doanh nghiệp sản xuất. Tình huống được thiết kế theo hướng gắn với bối cảnh quản trị thực tế, trong đó SV không chỉ thực hiện các phép tính phân bổ chi phí mà còn phải phân tích, lựa chọn phương pháp phù hợp và đề xuất giải pháp hỗ trợ nhà quản trị. Cách tiếp cận này giúp chuyển trọng tâm của hoạt động học tập từ việc ghi nhớ quy trình sang phát triển năng lực tư duy và ra quyết định.

2.2.1. Mục tiêu của tình huống học tập

Tình huống được xây dựng nhằm hướng tới các mục tiêu sau: Giúp SV hiểu bản chất của việc phân bổ chi phí bộ phận phục vụ trong doanh nghiệp sản xuất. Rèn luyện khả năng lựa chọn phương pháp phân bổ phù hợp với đặc điểm hoạt động của doanh nghiệp. Phát triển kỹ năng phân tích số liệu và giải thích kết quả phân bổ. Hình thành năng lực tư vấn cho nhà quản trị trên cơ sở thông tin kế toán quản trị. Rèn luyện kỹ năng làm việc nhóm, giao tiếp, trình bày và phản biện. Khác với bài tập kế toán truyền thống chỉ yêu cầu xác định kết quả tính toán, tình huống học tập được thiết kế để SV trải nghiệm vai trò của kế toán quản trị trong doanh nghiệp. Người học không chỉ trả lời câu hỏi “phân bổ như thế nào” mà còn phải giải thích “vì sao lựa chọn phương pháp đó” và “kết quả phân bổ ảnh hưởng như thế nào đến quyết định quản trị”.

2.2.2. Xây dựng tình huống

GV giới thiệu bối cảnh như sau: Công ty Cổ phần Nội thất HB chuyên sản xuất hai dòng sản phẩm là bàn văn phòng và tủ hồ sơ. Doanh nghiệp tổ chức sản xuất theo hai phân xưởng chính gồm Phân xưởng Gia công và Phân xưởng Lắp ráp. Bên cạnh đó, công ty có hai bộ phận phục vụ là Bộ phận Cung cấp điện và Bộ phận Bảo trì thiết bị. Trong năm tài chính 2026, chi phí hoạt động của các bộ phận phục vụ tăng đáng kể do giá điện và chi phí sửa chữa máy móc tăng cao. Ban Giám

đốc nhận thấy giá thành sản phẩm có sự biến động giữa các kỳ và nghi ngờ nguyên nhân xuất phát từ việc lựa chọn phương pháp phân bổ chi phí chưa phù hợp. Vì vậy, Phòng Kế toán quản trị được giao nhiệm vụ rà soát, lựa chọn phương pháp phân bổ chi phí bộ phận phục vụ nhằm bảo đảm thông tin chi phí phản ánh đúng mức độ sử dụng dịch vụ của từng phân xưởng sản xuất. Mỗi nhóm SV đóng vai là một nhóm chuyên viên kế toán quản trị của doanh nghiệp. Nhiệm vụ của các nhóm là phân tích dữ liệu, lựa chọn phương pháp phân bổ thích hợp, lập bảng phân bổ chi phí và trình bày cơ sở khoa học của phương án đề xuất trước Ban Giám đốc. Tình huống trên được thiết kế theo hướng mở, không quy định trước phương pháp phân bổ. Điều này tạo điều kiện để SV phát huy tư duy phân tích và đưa ra các cách tiếp cận khác nhau.

2.2.3. Dữ liệu cung cấp cho SV

Sau khi giới thiệu bối cảnh, GV cung cấp hệ thống dữ liệu ban đầu.

Bảng 2. Chi phí phát sinh tại các bộ phận

Bộ phận	Chi phí (triệu đồng)
Bộ phận Cung cấp điện	480
Bộ phận Bảo trì thiết bị	360
Phân xưởng Gia công	2.250
Phân xưởng Lắp ráp	1.780

Đồng thời, SV được cung cấp tỷ lệ sử dụng dịch vụ giữa các bộ phận.

Bảng 3. Tỷ lệ sử dụng dịch vụ

Đơn vị sử dụng	Điện (%)	Bảo trì (%)
Gia công	45	50
Lắp ráp	35	30
Bảo trì	20	-
Điện	-	20

Thông qua bảng số liệu trên, SV nhận thấy hai bộ phận phục vụ không chỉ cung cấp dịch vụ cho các phân xưởng sản xuất mà còn phục vụ lẫn nhau. Đây chính là cơ sở để hình thành yêu cầu lựa chọn phương pháp phân bổ thích hợp. GV nhấn mạnh rằng mục tiêu của bài học không phải tìm ra một đáp án duy nhất mà là đánh giá mức độ phù hợp của từng phương pháp trong bối cảnh doanh nghiệp.

2.2.4. Tổ chức hoạt động học tập

Lớp học được chia thành các nhóm từ bốn đến năm SV. Mỗi nhóm tự phân công nhiệm vụ theo năng lực của từng thành viên.

Bảng 4. Gợi ý phân công nhiệm vụ

Thành viên	Nhiệm vụ
Nhóm trưởng	Điều phối hoạt động, tổng hợp kết quả
Thành viên 1	Phân tích dữ liệu doanh nghiệp
Thành viên 2	Thực hiện tính toán theo phương pháp trực tiếp
Thành viên 3	Thực hiện tính toán theo phương pháp tuần tự hoặc đại số
Thành viên 4	Phân tích kết quả, chuẩn bị báo cáo và thuyết trình

Việc phân công như trên không chỉ giúp bảo đảm tiến độ thực hiện mà còn tạo điều kiện để SV phát huy thể mạnh của từng cá nhân.

2.2.5. Hệ thống câu hỏi định hướng

Trong quá trình giải quyết tình huống, GV không hướng dẫn trực tiếp mà sử dụng hệ thống câu hỏi nhằm kích thích tư duy của SV.

Ví dụ: Vì sao doanh nghiệp cần phân bổ chi phí bộ phận phục vụ? Việc bỏ qua mối quan hệ phục vụ lẫn nhau có ảnh hưởng đến kết quả phân bổ không? Trong những trường hợp nào nên lựa chọn phương pháp trực tiếp, tuần tự hoặc đại số? Những câu hỏi gợi mở này giúp SV tập trung vào bản chất quản trị của vấn đề thay vì chỉ thực hiện các phép tính.

2.2.6. Báo cáo kết quả và phản biện

Sau khi hoàn thành bảng phân bổ, các nhóm trình bày phương án của mình trước lớp.

Nội dung báo cáo cần làm rõ cơ sở lựa chọn phương pháp; quy trình thực hiện; kết quả phân bổ; sự khác biệt giữa các phương pháp; tác động của kết quả phân bổ đến giá thành sản phẩm; khuyến nghị đối với Ban Giám đốc. Các nhóm còn lại đặt câu hỏi phản biện, tập trung vào tính hợp lý của tiêu thức phân bổ, khả năng áp dụng trong thực tiễn và ảnh hưởng của từng phương pháp đến quyết định quản trị. GV chỉ đóng vai trò điều phối, khuyến khích SV bảo vệ quan điểm bằng các lập luận và dữ liệu thay vì chỉ dựa vào kết quả tính toán.

2.2.7. Đánh giá kết quả học tập

Để bảo đảm tính khách quan và đánh giá toàn diện năng lực của SV, bài viết đề xuất sử dụng bảng tiêu chí sau.

Bảng 5. Rubric đánh giá tình huống

Tiêu chí đánh giá	Tỷ trọng (%)
Phân tích và xác định vấn đề	15
Lựa chọn phương pháp phân bổ	20
Độ chính xác của kết quả tính toán	20
Khả năng giải thích và lập luận	20
Kỹ năng thuyết trình	10
Khả năng phản biện	10
Tinh thần hợp tác trong nhóm	5

So với hình thức kiểm tra viết, rubric này hướng tới đánh giá toàn bộ quá trình học tập và phản ánh đầy đủ hơn năng lực nghề nghiệp của SV.

2.2.8. Ý nghĩa của tình huống đối với phát triển năng lực nghề nghiệp

Việc tổ chức dạy học thông qua tình huống trên tạo điều kiện để SV phát triển đồng thời nhiều nhóm năng lực cần thiết đối với nghề kế toán. Trước hết, năng lực chuyên môn được củng cố thông qua việc vận dụng kiến thức về phân bổ chi phí vào giải quyết một vấn đề quản trị cụ thể. Người học không chỉ hiểu quy trình thực hiện mà còn nắm được bản chất và điều kiện áp dụng của từng phương pháp. Bên cạnh đó, tình huống học tập góp phần phát triển năng lực tư duy phân tích

và ra quyết định. Thay vì tiếp nhận lời giải có sẵn, SV phải cân nhắc nhiều phương án khác nhau, đánh giá ưu điểm và hạn chế của từng phương pháp, từ đó đưa ra khuyến nghị phù hợp với mục tiêu quản trị của doanh nghiệp. Quá trình này phản ánh khá sát công việc của kế toán quản trị trong thực tiễn. Ngoài năng lực chuyên môn, các kỹ năng mềm như giao tiếp, hợp tác, quản lý thời gian, thuyết trình và phản biện cũng được hình thành thông qua quá trình làm việc nhóm và trao đổi học thuật. Đây là những năng lực khó có thể phát triển nếu quá trình dạy học chỉ dừng ở việc giải bài tập cá nhân.

Như vậy, Tình huống minh họa không chỉ giúp sinh viên tiếp cận kiến thức gắn với thực tiễn nghề nghiệp mà còn góp phần thu hẹp khoảng cách giữa đào tạo và yêu cầu của doanh nghiệp. Đồng thời, kết quả cho thấy quy trình vận dụng phương pháp dạy học tình huống có tính khả thi và có thể áp dụng cho các nội dung khác của học phần Kế toán quản trị cũng như các học phần thuộc lĩnh vực kinh tế và quản trị.

3. Kết luận

Đổi mới phương pháp giảng dạy theo định hướng phát triển năng lực là yêu cầu tất yếu trong đào tạo ngành Kế toán. Đối với nội dung phân bổ chi phí bộ phận phục vụ, việc vận dụng phương pháp dạy học tình huống giúp SV không chỉ nắm vững các phương pháp phân bổ mà còn phát triển năng lực phân tích, đánh giá và ra quyết định phục vụ quản trị doanh nghiệp. Bài viết đã thiết kế tình huống học tập mô phỏng hoạt động phân bổ chi phí tại doanh nghiệp sản xuất, tạo điều kiện để SV phân tích dữ liệu, lựa chọn phương pháp phân bổ và tư vấn cho nhà quản lý. Kết quả nghiên cứu cho thấy phương pháp này góp phần nâng cao hiệu quả học tập, phát triển tư duy phản biện, kỹ năng giải quyết vấn đề, giao tiếp và hợp tác, đồng thời tăng cường gắn kết giữa đào tạo với thực tiễn nghề nghiệp.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2021). *Thông tư số 17/2021/TT-BGDĐT ngày 22 tháng 6 năm 2021 quy định về chuẩn chương trình đào tạo; xây dựng, thẩm định và ban hành chương trình đào tạo các trình độ của giáo dục đại học*. Hà Nội.
2. Phan Đức Dũng. (2022). *Kế toán quản trị* (Tái bản). Thành phố Hồ Chí Minh: Nhà xuất bản Kinh tế TP. Hồ Chí Minh.
3. Nguyễn Ngọc Quang (2021), *Giáo trình kế toán quản trị*, NXB Đại học Kinh tế quốc dân
4. Herreid, C. F. (2011). *Case Study Teaching*. Arlington, VA: National Science Teaching Association Press.
5. Yadav, A., Shaver, G. M., & Meckl, P. (2010). *Problem-based learning as a pedagogy for engineering education: A review of the literature*. Journal of Engineering Education, 99(3), 253–266.